

Cómaros. Revista Interdisciplinar de
pensamento Galego

VENEZUELA: DO SOCIALISMO “REAL” Á “FICCION” IDEOLÓXICA DAS
LOITAS DE CLASE.

VENEZUELA: FROM “REAL” SOCIALISM TO AN IDEOLOGICAL “
FICTION” OF THE CLASS STRUGGLE

ÁLVARO B. MÁRQUEZ-FERNÁNDEZ

CESA-UNIVERSIDADE DO ZULIA, VENEZUELA

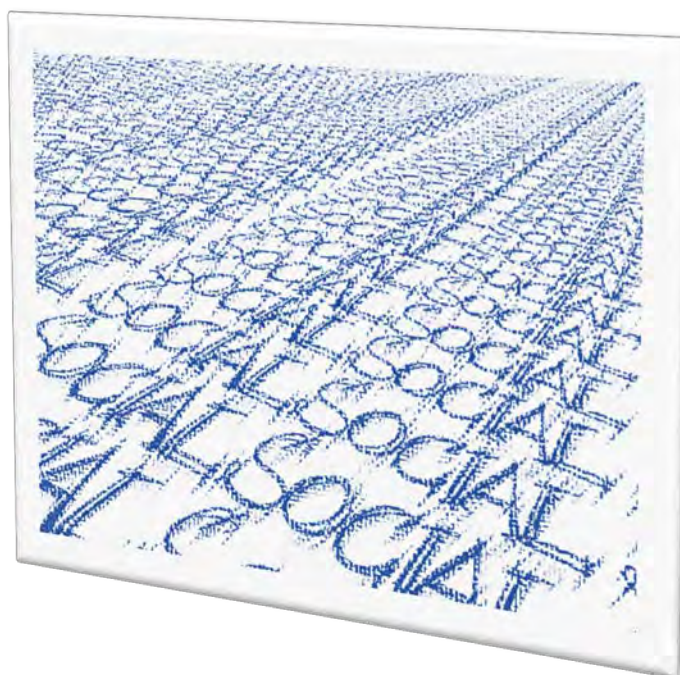
Recibido: 10/06/17 Aceptado: 12/07/17

Cómaros. Revista Interdisciplinar de Pensamento Galego is licensed under a [Creative Commons Reconocimiento-Compartir Igual 4.0 Internacional License](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/).

Cómaros. Revista Interdisciplinar de pensamento Galego

A realidade política moitas veces ten un denominador común que se repite case a cegas. As formas de ataque e contra-ataque dun mundo bipolar non desapareceron, moitas veces sentímonos que somos pezas inconscientes das súas manobras. Moi poucas veces, levántase o pano do que se cociña á sombra; menos aínda, somos videntes das costuras do traxe de xastre que non se ollan porque as irregularidades do zurcido van moito por dentro.

Non só é o problema do socialismo en xeral como calquera outro sistema posíbel de convivencia, é o drama da clase política que termina enfrascada en que o poder é o poder por si propio sen consideraren as contradicións propias das premisas e das negativas consecuencias sociais a nivel da condición humana dos suxeitos da política.

A presunción é que o socialismo coma teoría dun xeito de produción, está por ollarse no concreto, pois trátase de convalidar algo diferente ao capitalismo, non puido estruturar relacións onde a riqueza material sexa un ben social satisfacíbel para todos. A clase

Cómaros. Revista Interdisciplinar de pensamento Galego

política termina encriptada nunha doutrina populista que desvirtúa por completo o ideario socialista que non é máis que un humanismo práctico.

En Venezuela perdeuse unha oportunidade de ouro para ditar cátedra sobre as cuestións teóricas e prácticas dun socialismo práctico. Pola contra, aglutinou a centralidade do poder ao través de círculos da clase dirixente internacional e de intelectuais orgánicos adeptos a unha rendibilidade das ideas que por primeira vez xeraban dividendos: apostouse pola liña vermella e recta do poder hexemónico. A concentración absolutista das institucións en torno á figura do Comandante Chávez foi excesiva e grotesca. Pagaría a pena volver a ollar e escoitar os centos de programas do *Alo Presidente* e ser testemuñas deste funesto presaxio na voz do ágora da *polis*.

Alí teríamos unha mostra palmaria do que é gobernar desde un presidencialismo fóra de contexto. Pero, amais diso, son innumerábeis as probas que permiten corroborar as compracencias do goberno socialista revolucionario a favor dos delitos chamados coma de “pescozo branco”, cometidos dun xeito impune. A corrupción do goberno infiltra todos os espazos dos poderes públicos, ata chegar ao oprobio da carnetización e as listas de adhesións para recibir os favores do Estado. Corrupción coma nunca antes ollada e implicada con mafias de narcotraficantes. O goberno non presentou contas claras senón puros panos de fume e amais diso terminan premiando aos séquitos de quenda. Un sistemático desmantelamento dun estado de benestar que non puido ser re-emprazado por outro de maior xustiza social e dereitos humanos.

A cantidade de erros de forma e de contido do socialismo do X. XXI dou pé a que se viva unha encrucillada onde todos tiran para o seu lado. E a traxedia desta escena dantesca é que a saída a esta crise, si é de forza, a ningún vai beneficiar.

O que se ten vivido, por exemplo, en Colombia, logo de 50 anos de guerra e a proposta dun pos-conflicto desde unha cultura de paz, resulta aos ollos das vítimas, o pobo raso, o máis inxustificada pois son demasiados mortos para comprender os actos de contrición dunha fe arrependida.

Cómaros. Revista Interdisciplinar de pensamento Galego

Esta é unha realidade que non se debe deixar de lado e que nos compromete a afondar nas preguntas substanciais do que é o desafío democrático nunha América Latina no seu intento por declarárense fora da orde da razón capitalista, pero non é suficiente declarar a disidencia respecto desa orde, senón da súa efectiva superación.

A crise política do socialismo en Venezuela coloca de relevo cuestións fundamentais da teoría e a práctica do poder. A principal, quizais, é a de que xeito podemos entender procesos de democratización popular que solicita o concurso dunha cidadanía, cada vez máis de face aos contextos mundiais ou globais do desenvolvemento da racionalidade capitalista.

É obvio que este escenario de crise en perspectiva de totalidades, é e xorde de crebes, fracturas, disrupcións, dun sistema de produción económico que tenta axustes e desacoples, suficientemente orgánicos que permítanlle a súa reprodución. Desde calquera punto de vista, en especial cando se fai a crítica, obsérvase a aguda tendencia do funcionamento que este sistema de poder deixa ao seu paso: o lastre de todo iso que logo de empregado, nun perverso intercambio de intereses, faise inservíbel aos seus propósitos.

É pouco o que se podería dicir en defensa dun capitalismo que non deixa de xustificar, ademais de facer o mínimo para garantir a inclusión do que marxina, porque ten como *telos* severas doses de deshumanización do ser humano e depredación da natureza.

A alternativa socialista a esta orde de cousas do sistema de produción material capitalista é promover unha concepción da vida fóra deses límites coactivos do sistema, que poida favorecer a *praxe* dunha democracia en relación directa co suxeito que a dota de sentido, neste caso, a maioría popular, valla dicir, o cidadán do montón.

Desde fai tempo en Venezuela danse todas as condicións para que as causas implícitas que actúan na descomposición ou fractura do modelo de capitalismo periférico, poñan en evidencia a decadencia de tal modelo desde o punto de vista das correlacións entre

Cómaros. Revista Interdisciplinar de pensamento Galego

xustiza e equidade, sen as cales é pouco probábel orientar os fins análogos da política e a democracia.

En Venezuela a primeira reacción, directa e contundente, contra o esgotamento deste modelo social do capitalismo aparece coa presenza insurreccional do movemento bolivariano, 200 ao mando de Hugo Chávez, o 4 de febreiro de 1992. É de todos coñecida esta historia contemporánea de Venezuela e a súa entrada nunha relación de contrapeso ao respecto dos xeitos de globalización capitalista. Chávez e o seu movemento revolucionario avanza nun proceso de loitas que, despois do fracaso do golpe militar, o seu paso polo cárcere de Yare, o indulto presidencial de Rafael Caldera, enmárcase na orde institucional do xogo da democracia representativa vixente, coa expresa intención de mudar sustantivamente as regras dun xogo onde as relacións de poder están determinadas polas complicidades que ensombrecen as transparencias públicas do poder no seu afán de recoñecemento e adscrición. O novo proxecto revolucionario é acceder ao poder do Estado por vía de eleccións populares e libres, un ideal que se cristaliza o día 2 de febreiro de 1999.

É unha historia que se escribe con varios libretos e en varios escenarios; con todo, toda a forza do poder gobernamental sofre unha intervención da clase revolucionaria que insiste en decantar a forza do poder estatal a favor do pobo.

Polo menos pódense sinalar dous espazos de mobilidade desa forza emerxente que irrompe no escenario da Venezuela pos-bipartidista: o proxecto dunha Asemblea Nacional Constituyente e a amalgama do colectivo popular a través do PSUV. Unha coalición de forzas ambidestras que operan en sincronía para facer presa a un Estado cuxo compás de mar debe ter como norte unha xestión pública a favor do benestar xeral da poboación, é dicir, do pobo na súa condición do xenuíno constituínte do poder gobernamental capaz de auto-representarse moito mellor e contribuír a unha cultura de identidades nacionais autóctonas. Dalgún xeito é colocarlle rostro ao poder, e ese é o rostro do outro deshumanizado e desposuído polo capital.

Cómaros. Revista Interdisciplinar de pensamento Galego

Esta breve narrativa colócanos no que considero é o principal e único logro do socialismo do S.XXI promulgado por Chávez e ratificado en referendo pola cidadanía: a nova Constitución Bolivariana de Venezuela, aprobada o 15 decembro de 1999.

Semellaría, case a primeira ollada, que con isto xa estaría chairo o camiño de espiñas do calvario en que a política convértese no seu día a día. Estaría ao alcance da man demostrar nos diversos contextos da vida nacional o estilo ou xeito dunha aplicación da Constitución de intervención popular facía dentro e fóra do Estado, con suficiente capacidade de resposta ante calquera situación de conflitividade a ser resolta. En especial a figura do referendo revogatorio e o dereito público ao desacato da autoridade (art. 350 da CBV).

As novas regras do xogo serven de ambiente biótico entre o corpo legal e lexítimo que require toda norma para o seu acatamento.

A presunción é profundar a democracia desde o seu ser xenérico, é dicir, a vontade popular dun suxeito político, sen outra mediación que o texto constitucional na súa valoración e práctica hermenéutica. Apóstase por unha capacidade dialóxica por parte do goberno chavista, é dicir, a revolución socialista como sistema político e de partido, para crear unha cultura do discurso onde o disenso puidese regulárense e estar encausado polas vías estratéxicas da lóxica da razón política, cara a consensos que puidesen ser representativos dos acordos colectivos e as súas respectivas e inevitábeis diferenzas.

Pero hoxe día temos conciencia de que por unha banda vai a “teoría” e pola outra vai a “praxe”.

O chavismo valeuse duna interpretación moi vario pinta da Constitución que xera un dualismo entre o ideal revolucionario do socialismo e as prácticas dos seus poderes institucionalizados, agora no Estado. E transfórmase nun instrumento de coacción para faceren prevalecer o sentido hexemónico que adquire o goberno na súa administración pública. É a resposta que xera fronte á clara disidencia que expresa a oposición da que é obxecto o goberno de Chávez e hoxe de Maduro, en todo intre.

Cómaros. Revista Interdisciplinar de pensamento Galego

Entre os diversos factores que aceleran o desgaste político do goberno, o máis sensíbel e evidente foi o de frear con toda compulsión os reclamos da oposición por facer cumprir varios capítulos da Constitución que lle brindan a oportunidade de tomar cartas no asunto da cousa pública, e lograr algunha inxerencia directa na mudanza da administración do poder.

Os partidos maioritarios da oposición unífanse na Mesa da Unidade Democrática (MUD) e logo dunha gran mobilización popular, logran acceder, con 7.707.422 votos, o 56.2% do padrón electoral- por medio de eleccións libres e universais, como congresistas maioritarios da Asemblea Nacional (112/117 deputados, o 6 de decembro de 2015). Esta esmagante vitoria coloca ao goberno de Maduro nunha clara desvantaxe e propíciase un conflito de competencias entre esta Asemblea Nacional e o Tribunal Superior de Xustiza, por mor da impugnación por parte deste da lexitimidade de tres dos seus membros. Vale destacar que os maxistrados do TSX foron designados “a dedo”, por quen nese momento era o Presidente da ANC, Diosdado Cabelo, xa que foron obviados tódolos procesos de xestión administrativa que avalan a legalidade de tales nomeamentos.

Este é o punto neurálxico dunha crise en pleno acontecemento, que, desde entón, profunda moito máis a fenda en dous do pobo de Venezuela e con iso do Estado venezolano. A reiterativa incidencia por parte da oposición de que se aplique a Carta Constitucional co propósito de: i) por unha banda, medir por medio do referendo consultivo, forzas electorais, ollada a implosión do sistema socialista; e, ii) pola outra, activar os mecanismos constitucionais (art, 35º et al.) que garanten o dereito ao desacato e remoción do Presidente. Nese caso a oposición sempre se enmarcou no reclamo que lle asiches constitucionalmente para exercer os seus dereitos políticos. E, por conseguinte, actúa desde a Asemblea Nacional para apontoarse no exercicio normativo que lle asiches para legislar.

O goberno socialista intentou por todos os medios instrumentar mecanismos, dun xeito paradoxal, contra democráticos e, en consecuencia, contra revolucionarios e contra

Cómaros. Revista Interdisciplinar de pensamento Galego

socialistas, para poñer en vixencia estratexias de dilación, represión e evasión, que non van en consonancia co xuramento da súa lealdade á Magna Carta Constitucional.

Pero tamén non se pode deixar de sinalar que, nun horizonte de purgas internas e corrupción galopante, mercados negros, control de divisas, erráticas políticas económicas, caída do prezo do petróleo, políticas asistencialistas que reeditan o formato máis humillante do populismo, etc., a democracia socialista da que se fala na Constitución Bolivariana de Venezuela, foi ineficiente.

E o goberno chega a este punto de enfrontamento como consecuencia dun permanente recuar e contraatacar, descoñecer todos os sinais de fume da súa perda de lexitimidade; a protesta de rúa, onde a súa alternativa sempre foi avasalar a esa outra parte de pobo que responde á lei da dialéctica como opositor e contrario. Reclámase o principio da democracia participativa que dun xeito insistente cuestiona e desestima, é dicir, o principio de legalidade para o exercicio do poder, a causa do sufraxio universal, é outra xeito de complicidade clandestina do seu discurso ideolóxico, que agora reivindica no seu propio beneficio.

Este *impasse* entre quen ten a razón para soste e/ou superar a actual crise política, entúrbase moito máis pois o país ten tido que percorrer espazos moi vulnerábeis da sociedade civil, para chegaren a convocar por parte do goberno de Maduro unha nova Asemblea Nacional Constituínte, cortada máis á medida de xastre para concretar e aplicar unha xestión pública horizontal á súa demagogia populista, onde as forzas que pugnan por unha saída/ou control da crise poden radicalizar unha agresiva intervención da violencia (case sempre inxustificada) que pode ser e resultar moi contraria a todos os propósitos que tanto chavista como opositores, declararon como o ben convivir nunha democracia de todos e para todos. Logo de 111 mozos falecidos, a conta regresiva está en marcha, semella afastarnos máis e máis da saída que sempre ofrece a xenuína democracia de dereitos humanos: a concordia e a paz.

Cómaros. Revista Interdisciplinar de pensamento Galego

Bibliografía

Constitución de La República Bolivariana de Venezuela, in:
https://es.wikisource.org/wiki/Constituci%C3%B3n_venezolana_de_1999, consultada el día 29 de Julio de 2017.

Eugene, Gogol. *El concepto del otro en la liberación latinoamericana*, Juan Pablos Editor, México 2004.

Gandler, Stefan. *El discreto encanto de la modernidad. Ideologías contemporáneas y su crítica*. México: Siglo XXI. 2013.

Guerra, José. *El socialismo del s. XXI en Venezuela*. Viabilidad y Alternativas. In: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/caracas/05529.pdf> Consultado el día 25 de Julio de 2017.

Socialismo del S. XXI, in:
http://es.wikipedia.org/wiki/Socialismo_del_siglo_XXI

Consultado el día 25 de Julio de 2017.

Laclau, Ernesto. *Política e ideología en la teoría marxista*. Siglo XXI.

Rodríguez Rojas, Pedro. "Venezuela: del neoliberalismo al socialismo del siglo XXI", *Política y Cultura*, n°. 34, Enero, México, 2010.

Therborn, Göran. *La ideología del poder y el poder de la ideología*. Siglo XXI, México.

Woods, Alan (8 de noviembre de 2010). «[XXI Century Socialism, or There is nothing new under the sun](#)», in: *Defence of Marxism*. Consultado el día 25 de Julio de 2017.

